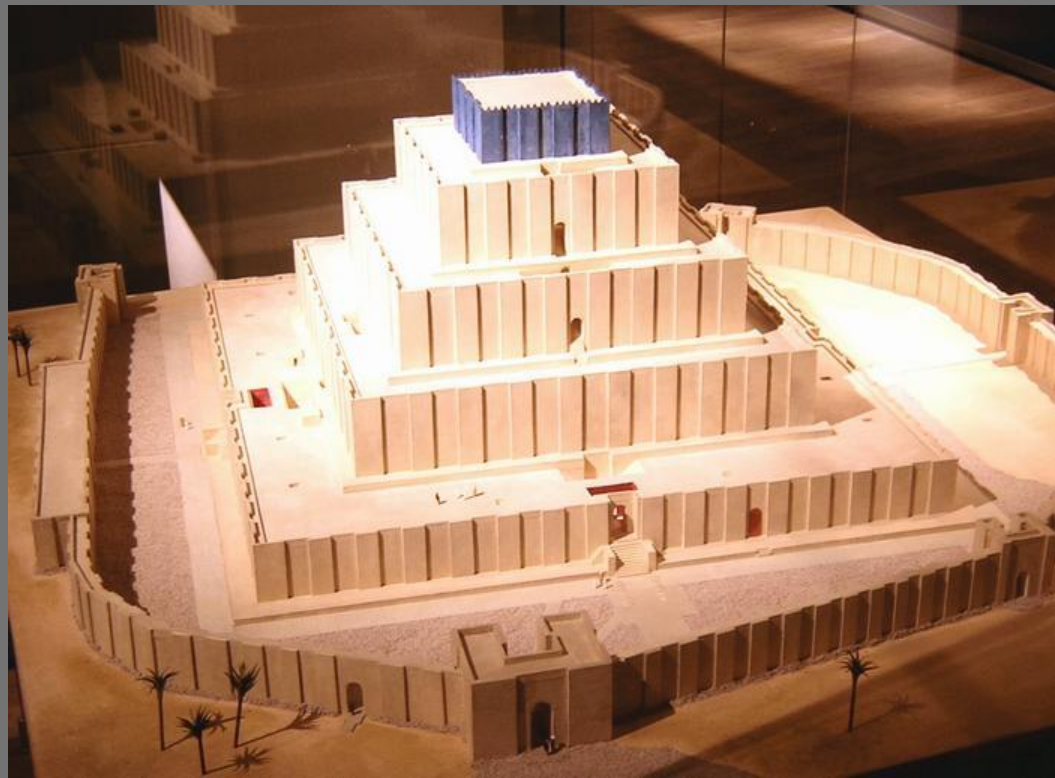
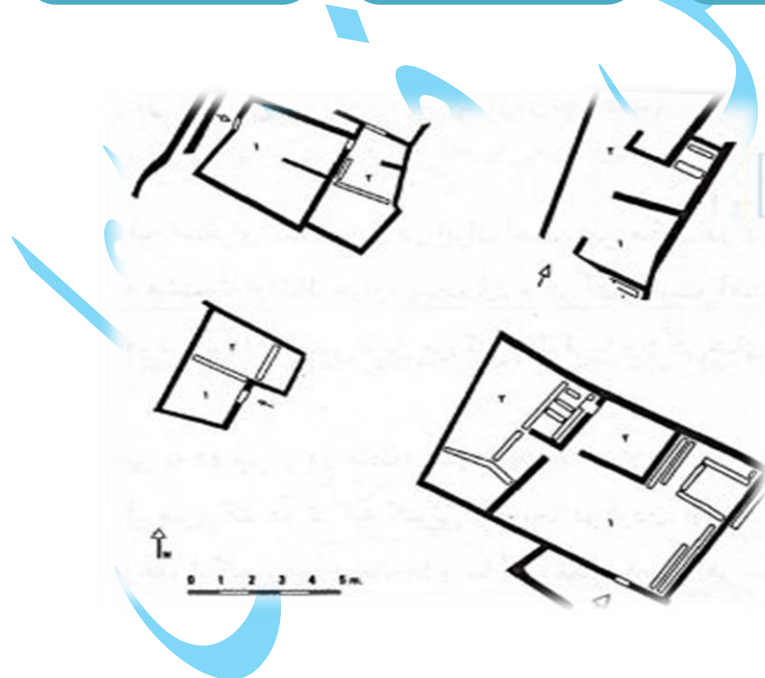
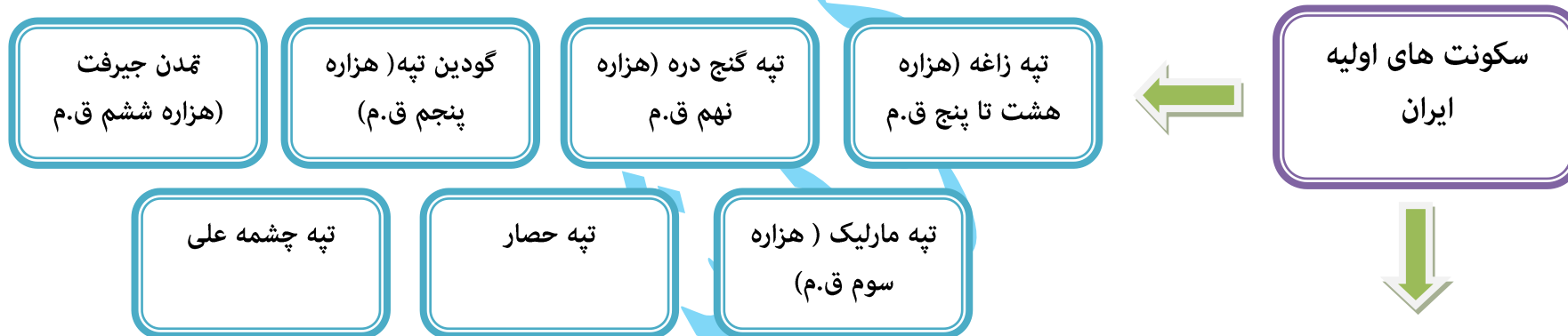

تاریخ معماری ایران / عیلامی ها و اورارتویی ها

دکتر کورش فضائی

عیلامی ها (3200 تا 639 ق.م) - اورارتویی ها (590 تا 860 ق.م) - پادشاهی جیرفت (3000 هزار تا قرن 5 ق.م)

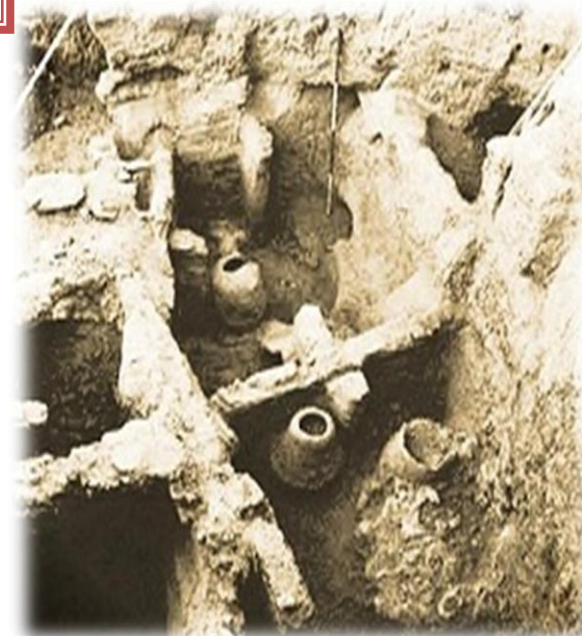
- نخستین مکان استقرار مردم درچتل هویوک در ترکیه کنونی و اریحا در اردن است.
- بافت متراکم مجموعه، ترکیب انواع خانه ها و ساخت معابد است. که این ویژگی ها در زاغه دیده می شود
- معماری ایران اغلب ساده و آرامش را القا می کند و آرایش تقریباً یکسره بوده و از رنگ های غنی و متنوع برخوردار است

- اولین مکانی که دام پروری و اهلی کردن حیوان در آن انجام شد
- در دوره نو سنگی بوده و مصالح آن خشت خام و اندود کاه گل می باشد و در هرسین کرمانشاه است
- نوع پوشش آن سقف تیر پوش است و خانه ها بدون فاصله در کنار هم قرار داشتند و خانه ها مستطیلی شکل هستند
- به جز نظریه گریشمن قدیمی ترین سکونت گاه بشری این مکان می باشد و نام دیگر آن چیا خزینه می باشد

تپه گنج دره (هزاره
نهم ق.م

تمدن جیرفت (هزاره
ششم ق.م

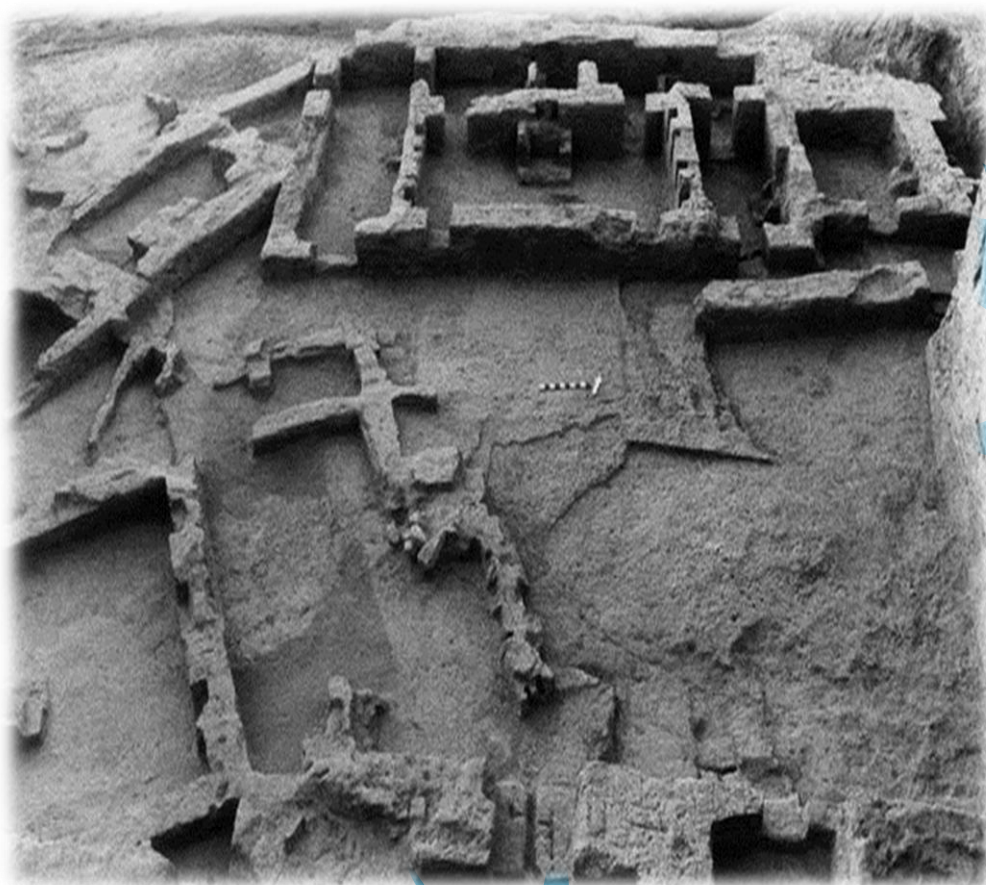

- تمدن جیرفت به مجموعه محوطه های باستانی و یافته های باستان شناختی کشف شده در استان کرمان و در نزدیکی شهر جیرفت و هلیل رود گفته می شود
- ریاضیات و عدد پی را شناخته بودند، و عدد ۱۲ را با اهمیت نجومی آن شناخته بودند، و نشانه هایی از آنرا در ظروف بکار برده اند و هزاران قطعه ظروف سنگی تراشیده شده با نقوش پیچیده و با موضوعات مشخص، شامل انواع مختلف گیاهان، درختان و حیوانات
- زیگورات پیدا شده در کناره هلیل رود کنار صندال، در پایه ۴۰۰ متر در ۴۰۰ متر، و مربوط به میانه هزاره چهارم پیش از میلاد می باشد

گودین تپه (هزاره
پنجم ق.م

- دره کنگاور بین راه کرمانشاه به همدان در ساحل جنوبی شاخه شمال شرقی رود گاماسب (کرخه).
- گودین تپه شامل یک دژ نظامی است.
- دیوارهای دژ از خشت ساخته شده و دارای برجهای دیدبانی است.
- درون دژ تعدادی اتاق، آشپزخانه، آخور، تالار ستوندار (چوبی) و واحدهای دیگر معماری به دست آمده است.
- این تالار ستوندار مقدمه ای بر ساخت تالارهای مشابه نوشیجان و بناهای هخامنشی است.

- در استان قزوین بوده خانه های تپه زاغه به صورت شمال شرقی و جنوب غربی و ممانعت از بادهای مزاحم بوده است و به صورت کلی دارای دو بخش می باشد فضای باز و مطبخ رو باز و فضای بسته (فضای زندگی و انباز و مطبخ) . درب خانه ها مستقیم به فضای میانسرا باز شده فضاهای اصلی بدون واسطه به حیاط باز می شدند . در تپه زاغه دسترسی به فضای اصلی غیر مستقیم است به معنی سلسه مراتب در آن است.
- اولین مرکز استقرار کشاورزی و ساخت مایه آن چینه و خشت خام بوده و خشت ها دراز و باریک هستند و از قالب استفاده نشده است. کف ها با خشت فرش شدند
- تپه به شکل دایره که راس آن کم تر از یک متر از سطح زمین های اطراف بالاتر است. و از شکل هندسی پیروی نمی کردند
- واحدهای ساختمانی به صورت مستقل و تک بنا از یکدیگر بنا شده اند.
- در مقابل ورودی خانه ها برای جلوگیری از نفوذ باد سرد بادشکن چینه ای ساخته شده است
- رنگ آمیزی در دیوارهای معبد با سر بز کوهی نیز روی دیوارها

تپه زاغه (هزاره
هشتم تا پنجم ق.م)

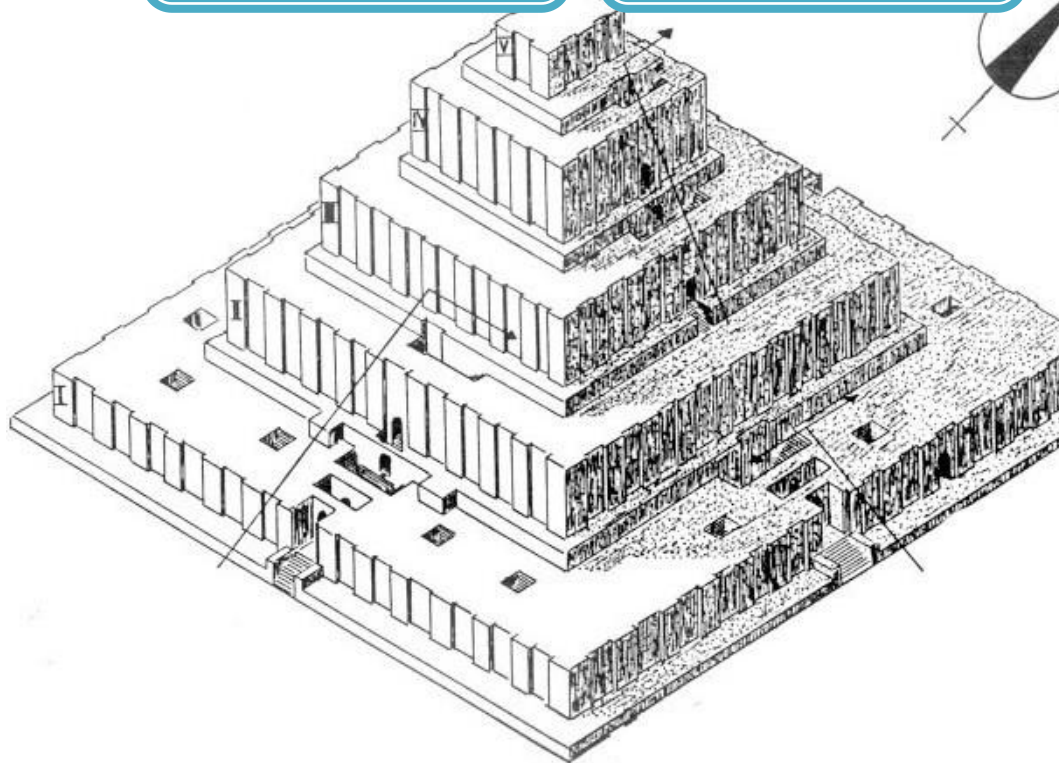
عیلامی ها (3200 تا 639 ق.م)

شهر سوخته (1800 تا 3200)
ق.م)

تپه سیلک کاشان (هزاره سوم)
پیشینه اصلی: 5 هزار تا 7500
سال ق.م)

هفت تپه (1300 ق.م) عیلام
میانی

زیگورات چغاز زنبیل (1250
ق.م) عیلام میانی

- محل اسکان آنها در دشت خوزستان بوده و از فرهنگ سومری الهام گرفته اند و پایتخت آنها شوش بوده است و توسط آشوریان بین النهرین از بین رفته اند
- طراحی آن ها راست گوشته بوده و طاق ضربی آسمانه آنهاست و البته از آسمانه تخت نیز گهگاه استفاده شده است
- به 3 دسته عیلام آغازین (ساخت شهرهای مستقل و کوچک مانند شوش) عیلام میانی (ساخت گروها و نقوش برجسته و شهرهای مهمی همچون هفت تپه و چغاز زنبیل) عیلام نو می باشد
- هفت تپه قدیمی ترین طاق ضربی را دارد
- نقش برجسته معبدی به صورت یک بنای مربع مستطیل بلند بر یک شالوده ایوان دار و نمای جلوی آن دارای روزنه هایی بوده است. جالبترین ویژگی این معبد، سه شاخ بزرگ است
- سنگ نبشته های ایلام میانی
- استفاده از معابد شاخ دار با تیرپوش چوبی و دیوارهای صاف در آن در عیلام اولیه
- استفاده از بناهای معروفی به نام زیگورات برگرفته از سومریان . در این دوران و برای ورود به معابد به صورت مورب وارد می شدند
- اولین کاشی معرق

تپه سیلک کاشان

- در سه کیلومتری غرب شهر کاشان و شامل دو تپه شمالی و جنوبی است. تپه شمالی کوچکتر و قدیمی تر از تپه جنوبی است و در آن از خشت خام استفاده شده است.
- تپه جنوبی شامل اتاق های کوچک با راهروهای مختلف است. در ساخت این بناها، از خشت های بزرگ قالبی استفاده شده است.
- در لایه های بالاتر، اندازه خانه ها بزرگتر شده در آنها و تنور مشاهده می گردد.
- سیلک به مرور ایام توسعه یافته و دارای برج و بارو بوده است. و دارای قدیمی ترین زیگورات می باشد
- به عقیده گریشمن قدیمی ترین محل سکونت شهر در دشت تپه سیلک کاشان است.
- مهمترین ویژگی تپه سیلک، کشف الواح عیلامی است (متن این الواح بیشتر مربوط به صورت حساب و قبض رسید و علامت مالکیت و ثبت و انحصار کالاهای تجاری است).
- نکته: زیگورات های بین النهرین دیوارهای شیب دار و اما ایران دیواره ای صاف و مستقیم است

- در جنوب شرقی شوش خوزستان می باشد و کهن ترین طاق ضربی در جهان و استفاده از طاق مازه دار یا بیز و در پیشرفت فن ساختمان از ابداعات اولیه می باشد.
- استفاده از طاق آهنگ (امتداد محوری) یا کوره پوش
- طاق گهواره ای یا شبکه ای بیشتر در کشورهای دیگر استفاده می شده است.

هفت تپه (1300 ق.م)

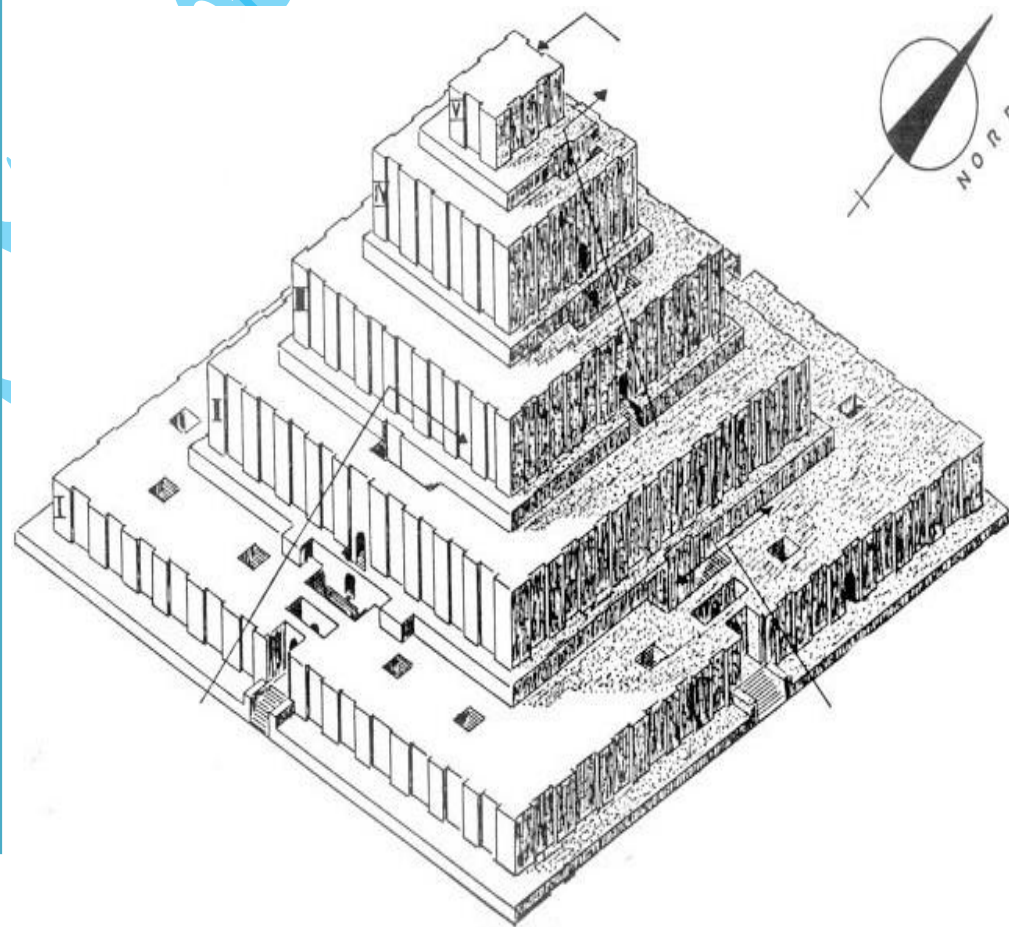
شهر سوخته (1800 ق.م)

- مهمترین آثار معماری مکشوف در شهر سوخته خانه های موسوم به پلکانی و بنای کاخ سوخته است
- ۵ تا ۶ اتاق دارد و حدود ۱۵۰ تا ۱۶۰ متر زیر بنا داشته است و منازل در مجتمع های ۴ و ۶ خانه ای است
- سقف خانه ها در شهر سوخته معمولاً صاف بوده و از حصیر برای پوشش آن ها استفاده شده است
- گرمای اتاق ها در شهر سوخته به وسیله یک اجاق مرکزی تأمین می شده است. این اجاق ها بیشتر چهارگوش و به صورت مربع ساخته شده اند

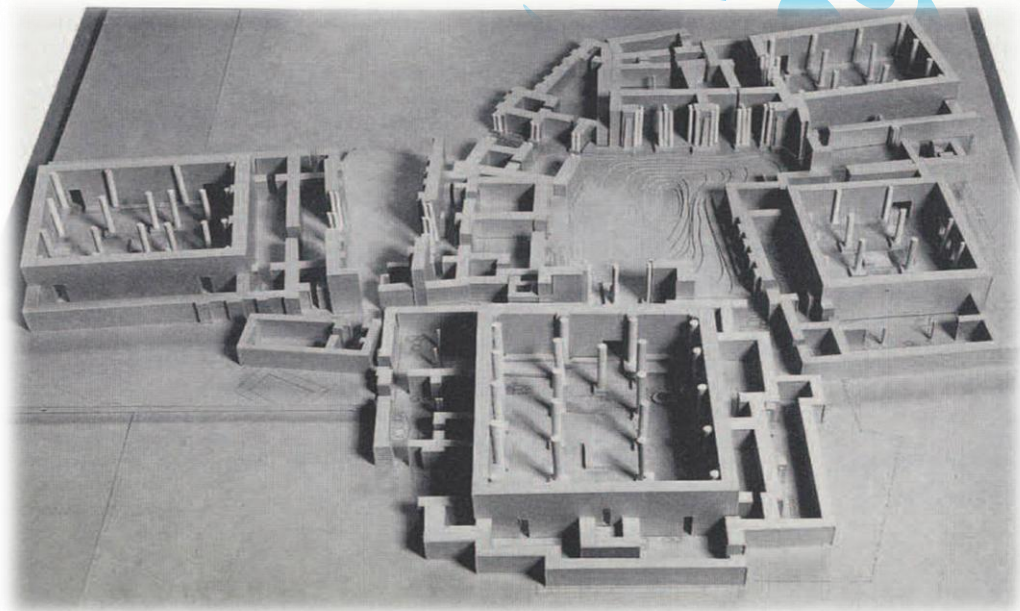
- دارای بلندی 52 متر است و برای الهه اینشوشیناک بوده و مرکز شهر دورانتاش است که دارای 7 دروازه که مهم ترین آنها دروازه چهارم یا دروازه شاهی است که در جنوب شرقی قرار دارد
- نیایشگاه بوده و به صورت پله پله قرار داشته و هر طبقه از طبقه زیرین مقدس تر است
- به صورت همزمان با دروازه شیران دریای اژه ای و ابو سمبل در مصر است
- دارای سلسله مراتب مقدس و ارکان مذهبی و قدرت است
- روش اجر چینی به گونه رومی است و قدیمی ترین آب انبار را دارا می باشد
- سیستم تصویه آب داشته و بنا از خشت یا نمای اجری و ملات ساروج و قیر طبیعی ساخته شده و از دید نیارشی قدیمی ترین طاق های تیزه دار را دارد
- زیگورات در چهار جهت اصلی است و در 2 مرحله ساخته شده است.
- معبد اینشوشیناک روی طبقه چهارم قرار دارد و به صورت کلی معبد توسط 3 دیوار احاطه شده است
- طبقات درون هم قرار دارد بر خلاف زیگورات های بین النهرین و همچنین پله خارجی ندارد
- دست رسی به معبد از طریق پلکان های مسقف طاق دار صورت گرفته است.
- نورگیری از طریق سقف را دارا است و ورودی مدور رواق های پله دار به سمت بالا حرکت می کند نه به صورت مستقیم
- آسمانه آن هم تخت است و هم منحنی که در سقف راه رو ها و راه پله ها است

زیگورات چغاز زنبیل

اورارتویی ها (590 تا 860 ق.م)

- پایتخت های توشپا و آرز شکن و منبع الهام مادها و هخامنشین (کعبه زرشت در کلاوه ها) در معماری هستند
- آثار مهم آنها معابد ، کلاوه ها و دژ های پیرامون دریاچه وان می باشد
- سقف ها تیرپوش چوبی و صاف هستند و دارای دهانه های بزرگ و ستون های چوبی در میان تالار
- کلاوه: ساختمان 2 طبقه که برای امنیت در طبقه دوم زندگی می کردند و از طریق نردبان بوده
- ساختمان چهار گوش و تالار ستون دار و ساخته شده بر روی سکو و ستون هایی با سر ستون های پیچک دار و ساخت مایه سنگ و چوب در این نوع ساختمان ها
- در تالار های ستون دار دهانه های فرد توسط ستون های زوج ایجاد شده اند و مملو از ستون و از یک یا دو طرف باز و دارای تقارن محوری نه مرکزی و جهت در آن مهم نیست
- تمدن آنها از تمدن های آشوری و بابلی گرفته شده بود.

- در نزدیکی نقده در آذربایجان غربی بوده و از اقوام مانایی و اورارتویی ها و مادها هستند
- اولین 9 بخشی درون گرای تاریخ را دارا می باشد و مستطیل شکل هستند
- این تپه، شامل چند دوره زندگی و استقرار از اقوام کهن تا دوره تاریخی می باشد که به صورت لایه های مختلف بر روی هم قرار گرفته است.
- تپه حسنلو تپه بزرگ و مدوری است که 20 متر ارتفاع دارد و قطر دایره ای آن حدود 270 متر است ساکنان اولیه آن احتمالا اقوام مانایی بوده اند.
- نکته: مهمترین اثر به دست آمده این تپه جام طلای منقوش و زیبایی است که به نام جام حسنلو معروف است و در موزه ملی ایران نگهداری می شود.

تپه حسنلو

